

Espai de reflexió: "Estratègies d'empoderament i ètica de l'acció comunitària"

Taula 1. Salut comunitària.

Angelina Gonzalez. COMSalut Agència de Salut Pública de Catalunya.

Breu presentació dels participants a la taula.

Angelina Gonzalez, COMSalut Agència de Salut Pública de Catalunya, Salut comunitària a Catalunya, Infermera, Master en Salut Pública.

Treballadora en el Pla comunitari del Poble Sec i diversos espais participatius, en xarxes del territori amb professionals de la salut i amb un concepte ampli de la salut comunitària.

Infermera del CAP de l'esquerra de l'Eixample. Fa 4 anys que treballa en el projecte Eixland, per a la gent gran i participa en la taula de salut del mateix barri des de fa 1 any.

Infermera, ha fet el Master en Salut Pública i està fent la tesina i pràctiques.

Sociòloga i també ha fet el Master en salut Pública, està fent la tesina i un treball de recerca a Sabadell.

Presentació del COMSalut.

El COMSalut funciona des de fa 1 any i mig (juliol 2015) i parteix fonamentalment de la iniciativa i impuls d'Andreu Segura, referència dintre de l'àmbit de la Salut. La gran aportació que fa amb el COMSalut és incloure la salut comunitària dintre de les institucions públiques i allunyar-la de la idea que és una tasca de voluntariat.

Neix amb la legitimació del Cat Salut i genera un contracte laboral amb professionals.

El treball previ que s'ha fet i es fa amb el programa Salut als Barris es considera un model bo i serveix de fonament per desenvolupar el COMSalut. Aquests territoris tenen indicadors, agents legitimats i en resum és una terra abonada on el COMSalut és pot implementar de manera continuada i permanent.

Participen 16 àrees bàsiques de salut a Catalunya.

- Cervera
- Reus IV
- Pineda de Mar
- Salt
- Sallent
- Castellar de Vallès
- La Roca del Vallès
- Nova Lloreda Montigalà (Badalona)
- Can Bou (Castelldefels)
- I a Barcelona els barris de
  - Barceloneta
  - Casanova Esquerra de l'Eixample
  - Carmel
  - Chafarinas
  - Roquetes
  - Sant Gervasi
  - Vallcarca

El projecte es va pensar en el seu inici de tres fases.

Fase inicial (Juliol a desembre de 2015)

- Formació dels Equips
- Desenvolupar una cartera de Serveis en Salut Comunitària
- Cartografia dels actius locals
- Presentació del projecte a la comunitat
- Definició dels objectius locals conjuntament amb d'altres sectors i la comunitat
- Continuïtat i millora, en el seu cas, de les intervencions comunitàries en curs
- Implementació d'alguna intervenció comunitària nova amb caràcter il·lustratiu per als professionals i la ciutadania.

Fase de consolidació (gener 2016 a desembre 2016)

- Implementació recomanacions del projecte Essencial
- Segons el moment en que es trobi cada ABS en relació al seu propi procés de Salut Comunitària:
  - Detecció de necessitats i actius, prioritització i definició de les intervencions
  - Implementació intervencions i connexió d'actius per donar resposta a les necessitats priorititzades
  - Implementació/reforç intervencions del catàleg
- Avaluació del projecte (grup de treball COMSalut liderat per l'AQUAS)

Fase de generalització (a partir de gener 2017)

Des de la pràctica, s'observa que els objectius que en principi s'havien definit i que es volen assolir, requereixen d'un temps adequat a cada cas, que no sempre és el que s'havia suposat o el que el Cat Salut havia marcat. Els ritmes de les diferents comunitats s'han de respectar si volem aprofundir en el coneixement dels agents. Hem de respectar el seu ritme natural. També cal revisar les aliances fetes. Podem dir que les hem d'actualitzar i hem de fer re-aliances.

Això genera un conflicte constant amb el Cat Salut. Com es pot resoldre si no modifiquem els terminis? Possiblement amb menys qualitat.

Als barris, també es té una lectura estricta dels objectius i també es genera la tensió entre

objectius qualitatius objectius quantitius

Una altre idea que apareix habitualment en les trobades amb els participants del COMSalut és: Què és Salut Comunitària? Hi ha la necessitat de qüestionar i redefinir constantment la idea de Salut Comunitària.

Des de la taula, tothom està d'acord que s'ha de fer molta pedagogia encara, encara que ja fa 20 anys que es treballa en aquest sentit i que el terme ja està prou definit.

És difícil fer una reorientació de la Salut Comunitària. És necessita la implicació dels directors dels centres sanitaris. També facilita el procés que existeixi una taula de salut com a conseqüència d'un Pla Comunitari.

Demanem als veïns que s'impliquin, però potser no podem demanar-los tant. Que fem nosaltres com a veïnes/veïns? No tenim molt temps per participar i normalment són processos llargs. Potser es podria aprofitar dies festius pel barri perquè pogués participar més gent i d'edats diverses. Hem de proposar diferents nivells de participació. No només et convido a

venir, sinó jo vinc al teu territori. Establir relacions més informals, de manera natural, que apropen agents i veïnat.

Aquests processos son lents i necessiten temps.

Diferents exemples amb diferents nivells de participació.

-Eixample: Díficil de gestionar la participació. No hi ha sentiment de pertinença al barri.

-Poble Sec: Té molt més teixit associatiu. Hi ha un sentiment de pertinença al barri molt alt. Per altra banda això fa que existeixi una complexitat per poder conèixer el que passa al territori i hi ha la necessitat de crear sinèrgies entre les entitats.

-La Roca: Van signar uns compromisos/acords entre agents i COMSalut.

Que fem amb els actius de salut? Quines eines podem fer servir? El COMSalut té una eina gratuïta que es pot utilitzar i que confecciona un mapeig del territori. A l'Ajuntament de Barcelona estan acabant de crear una eina similar a la que té el COMSalut per identificar els actius de salut a la ciutat de Barcelona.

Per fer aquest mapeig, que tenim en compte? Com classifiquem la informació? On posem els límits de Salut? Classes de cuina, activitats sense ànim de lucre, activitats lúdic/festives...

Als centres de Salut es fa una feina de sensibilització molt important. Poc a poc volen participar més en la salut comunitària, però és una feina diària de formigueta. S'intenta treballar la Prescripció Social i per això s'ha d'implicar la part administrativa del CAP. Per altra banda, també s'ha de treballar els prejudicis dels pacients que dubten de la seva efectivitat. Vivim en un món que vol ser efectiu i ràpid.

L'Angelina recomana el vídeo *Equilibradament. Eines per viure millor*.

Com incorporem l'ètica a la salut?

L'ètica existeix perquè ens relacionem amb els altres, reconeixem les diferents parts, els punts de vista i de partida diferents.

Quins aspectes fonamentals tindrem en compte?

- Confidencialitat/Confiança
- Veracitat/Transparència
- Fidelitat/Compromís fins el final del procés
- Respecte a les parts, punts de vista i posicions diverses.

Però el sistema sanitari és molt paternalista i no empodera als seus usuaris. S'hauria de treballar menys de manera individual i obrir la mirada a la comunitat. És qüestió de modificar la posició de superioritat a igualtat.

Altres debats que sorgeixen són:

Podríem ajuntar dos barris molt diferents? Quins espais de transformació es produirien?

Potser les teves necessitats poden ser les meves oportunitats.

Com incorporem els valors ètics amb els diferents territoris? Els indicadors de salut parlen per si sols, l'esperança de vida entre els diferents barris de Barcelona, per exemple, oscil·la fins a 9 anys de diferència. Els principis ètics han de ser els mateixos però els nivells de treball seran diferents. Amb una metodologia, visió i objectius a mida de cada procés comunitari.

Taula 2. Salut Comunitària. Programa Salut als barris

Breu presentació dels participants a la taula:

Núria Pamies (Ajuntament drets de ciutadania i diversitat)

Emma Sureda (Agència Salut Pública. Alt Maresme)

Marta Belmonte (Agència Salut Pública. Serveis Regional Barcelona)

Elena Izquierdo i Elisa (alumnes en pràctica Agència Salut Pública)

Ponent i facilitador: Ferran Daban (coordinador Programa Salut als barris)

En Ferran explica la seva trajectòria formativa laboral. Va estudiar infermeria, es va interessar sobretot en cooperació internacional. Després va estudiar antropologia i es va vincular a metges sense fronteres. Fins que va començar a treballar amb l'Agència de Salut Pública en temes de recerca i més endavant li van proposar treballar en el programa "Salut als barris". El va motivar el projecte perquè més enllà de la salut, també li motiva la desigualtat.

L'objectiu del programa "Salut als barris" és reduir les desigualtats. En els barris de Barcelona hi ha força diferència en els indicadors d'esperança de vida, la màxima diferència és de 8 anys. Rafa Cofiño diu que per reduir l'esperança de vida és més important el codi postal que el codi genètic.

"El treball diari s'ha de fer dins l'acció comunitària, però quan hi ha una emergència s'ha de saber actuar" (una frase que li agrada però no té clara l'autoria).

Parlem sobre els factors que defineixen la nostra salut?

- alimentació,
- accés als serveis en general entre les quals el sanitari,
- contaminació,
- habitatge,
- educació física,
- accés al transport...

Com treballen des del programa "Salut als barris" ?

Arribada al territori. Primer de tot es dirigeixen a l'Ajuntament (districtes) i demanen permís per començar a treballar. Demanen que hi hagi un acord polític de conformitat en l'inici del

treball que implica el programa. El programa s'està desenvolupant actualment en 23 barris de Barcelona.

Es convida a participar a la part tècnica. A qui convidarem?

Serveis Socials, CAP, tècnics Ajuntament, educació, entitats rellevants del territori, veïns/persones clau, plans comunitaris...

Un cop s'ha constituït la taula comunitària, el següent pas és conèixer el barri.

Elaborem un diagnòstic de salut: atur, nivell educatiu, transport, alimentació...El diagnòstic té una part quantitativa i una part qualitativa. La part qualitativa solen ser grups focals o nominals (què hi ha, quines necessitats hi ha en el territori...), també fan algunes entrevistes individuals. Tota aquesta part la tenen molt sistematitzada (guions) la part metodològica del programa està molt treballada.

Sorgeix la pregunta sobre el temps estimat per a fer una diagnosi. Es comenta la importància de conèixer els nostres recursos i limitacions, i no frustrar-nos. Algunes de les persones participants comenta que a vegades l'elaboració de la diagnosi té una durada molt llarga, i els professionals del territori implicats es desmotiven (grups motors). En el programa "Salut als barris", la diagnosi aproximadament dura 4 mesos.

Devolució al territori de la diagnosi. Per tal que vingui el màxim de gent possible el que més funciona és el boca - orella. Normalment en les devolucions solen assistir entre 50 - 100 persones (mai és representatiu del territori). Joves i població immigrant són els col·lectius que més costa que assisteixin. En relació a les persones immigrants, normalment conviden a les entitats de diversitat que hi ha en el territori, és un tema pendent el com es vincula a aquest col·lectiu donat que costa molt que participin. La devolució consisteix en explicar que han identificat i se'ls demana a les persones prioritzar, però s'és conscient que aquesta prioritització no és representativa. La prioritització es valora en la taula comunitària, i conjuntament amb la diagnosi, la prioritització de la sessió de devolució i la valoració posterior de la taula es prioritzen 6 o 7 necessitats importants del territori. A continuació es fa un **mapeig**, donat que en el territori, ja existeixen iniciatives i projectes prèvies a l'aterratge de l'equip tècnic del programa. És important ser conscients que el treball en el territori no comença quan arribem nosaltres. I finalment es decideixen **3/4 línies d'acció**. I una mateixa situació s'afronta des de diferents perspectives. Sobre el cost de les accions ens comenten que el pressupost es a repartir entre els 23 on està implementat el programa actualment. Al principi participa menys gent i a mesura que passa el temps es suma més gent i per tant el cost de les actuacions s'encareix.

En relació a la pregunta realitzades per les persones participants en la taula sobre quins són les necessitats que més surten en les diagnosis, la resposta és: l'aïllament, la solitud de la gent gran, la salut mental, atur juvenil, drogues, absentisme escolar. La salut mental, és un aspecte que amb la crisi surt més com a prioritzat. Es pregunta si sorgeix també el tema immigració i accés a la salut en les diagnosis, la resposta és negativa en la prioritització. L'accés a la salut surt en alguna ocasió, però no s'ha treballat col·lectivament. Les participants exposen que en força ocasions en les diagnosis surten les mateixes necessitats, i es pregunten llavors quin sentit té la diagnosi. Després de debatre s'arriba a la conclusió que encara que els temes que sorgeixin siguin els mateixos, les prioritzacions són diferents i també és important tota la complicitat i implicació del territori que es genera al llarg de tot el procés. És important la visió de procés.

En el treball comunitari el més important és tenir gent motivada, evitar la "reunionitis" i les reunions no productives.

En aquells barris on hi ha plans comunitaris, és important generar sinèrgies. També es comenta que en els barris a vegades hi han molts conflictes, relacions enquistades i és important treballar-les, sinó tard o d'hora afecten al procés.

Taula comunitària. A partir de les accions prioritzades, s'afegeixen nous agents i es divideixen en diferents taules més operatives per definir com es treballen les accions. Tenint en compte que si hi ha algú al territori que està treballant un aspecte prioritzat no se'n crea un de nou sinó que es dóna suport a lo que ja existeix.

Avaluació. És important avaluar per veure si els objectius s'han aconseguit, i amb l'objectiu de millorar les accions. L'avaluació està planificada prèviament (pre i post qüestionari).

La participació segueix sent un repte, donat que solen participar veïns organitzats, en una ocasió es va aconseguir que vinguessin veïns no organitzats en la taula, però va ser difícil treballar amb ells per motius diversos els temps, les actituds...finalment van decidir dividir el grup: un grup format per tècnics que es veia cada 2/3 setmanes per planificar actuacions i cada 2/3 mesos un espai més veïnal per informar, consensuar el bàsic i fer difusió. Els ritmes i temps dels diferents agents del territori és un repte.

També es parla de buscar nous formats perquè participi més gent i més diversitat de col·lectius.

Una altre dificultat que es troben a vegades, és que els polítics venen amb un encàrrec molt clar, que no té sentit segons els tècnics.

Sobre l'empoderament, es comenta la importància de crear espais perquè la gent s'empoderi. Es considera important generar espais/oportunitats per tal que les persones puguin créixer, però per això hi ha d'haver alguna persona que ho faciliti i que es posin recursos. També es considera que passa per un canvi de mentalitat, durant molt temps des de l'Administració ha donat molts recursos i ara de cop i volta parlem que s'han d'empoderar. A vegades des de l'administració es va amb una visió paternalista que no promou l'empoderament.

*En el grup no es va relacionar amb l'ètica, no va venir ningú al nostre grup i com ens faltava temps pel debat de la primera part vam continuar.

Taula 3. Escola i comunitat.

Breu presentació dels participants a la taula:

Laura Capdevila: Va treballar al Pla Comunitari de Trinitat Nova. Després en ETCS ha estat vinculada a desenvolupament comunitari i participació. Des de 2012 s'ha format en temes d'educació, i ara col·labora en ETCS i IGOP en temes d'escola i comunitat.

Bernat Capdevila: Treballador social. Màster de Polítiques Socials i Mediació Comunitària (IGOP). Vinculació a l'IGOP amb el projecte "Investigació-Acció participativa centres educatius". Acompanyament de l'acció comunitària en centres de serveis socials. Acció comunitària relacionada amb l'educació i serveis socials. Vinculat al món de l'escoltisme.

Gretel: Educadora social i pedagoga. Treballa a l'IMEB on porta el Projecte Baobab, sobre lleure educatiu i comunitari, que s'està desplegant a diversos barris. És un projecte vinculat a les escoles, però vol ampliar-se a la comunitat.

Jose Cano: Treballa a l'IMEB on porta el Programa Audiència Pública, que porta XXII edicions.

Marina: Sociòloga. Màster de Polítiques Socials i Mediació Comunitària (IGOP). Treballa al Pla comunitari de Roquetes, on porta inserció socio-laboral, la Taula Roquetes Conviu de treball amb la població gitana i petits projectes de salut emocional. Trajectòria professional prèvia vinculada a l'educació i també en Fundació Jaume Bofill amb el projecte LECXIT, i projectes de participació i ampes.

Alice: Tècnica comunitària del Pla Comunitari de Roquetes. Porta els temes d'educació. És arquitecta urbanista i ha treballat en el col·lectiu Raons Públiques on han fet projectes sobre transformacions de patis escolars.

Brenda: Pertany al GREM (Grup de recerca de la UB) on treballen la metodologia educativa de l'aprenentatge-servei (APS), que busca aprendre fent un servei a la comunitat i connecta les escoles amb el territori. Doctorat sobre com es construeix l'educació en comunitat l'educació pel bé comú. Treballa a l'ajuntament en el Centre Promotor de l'APS i porta un projecte per promocionar l'APS entre les entitats de justícia social i estan aterrant-ho al territori amb una prova pilot en Sarrià, Sant Andreu, Gràcia i Horta.

Presentació del projecte "Investigació-Acció participativa centres educatius" (Bernat Quintana)

L'IGOP (Institut de Govern i Polítiques Públiques de la Universitat Autònoma de Barcelona) i el seu equip d'investigació es va traslladar a un espai físic més proper a la realitat que els interessa transformar. Es trasllada a Nou Barris i allà es desenvolupen els projectes d'acció comunitària aplicats.

El projecte sorgeix a partir d'una investigació sobre "Barris i crisis" que analitzava com la crisi havia afectat a diferents barris de Catalunya. Un dels casos d'estudi és Ciutat Meridiana i s'entrevista a la directora de l'Escola Mestre Morera. Quan se li fa retorn de la recerca ella planteja que és interessant que aquest retorn se li faci també als alumnes de l'escola, perquè coneguin com el barri està fent front a aquesta situació de crisi.

Es presenta aquest resultat de la recerca a alumnes de 5é i 6é, i els nens i nenes mostren ganes de participar i dir la seva, des de la seva vivència personal. Des de la direcció de l'escola i l'IGOP es decideix promoure un projecte d'investigació-acció participativa (IAP)* amb els alumnes de 6é. L'objectiu és que investiguin com el barri s'està organitzant per fer front a la crisi. L'objectiu era doble: ajudar a l'escola a vincular-se a altres projectes de la comunitat, i donar eines a les nenes i nens per poder fer una anàlisi crítica de la seva realitat. Es crea un equip d'investigació conformat per alumnes i persones de l'IGOP, on es defineix una recerca i els passos a seguir per a acabar fent una acció que ens ajudi a fer front a la realitat.

*IAP és una metodologia d'investigació que consisteix en investigar de forma participada per construir conjuntament una acció, també participada, que ens ajudi a fer front a aquesta situació.

Les temàtiques que s'han treballat són: com el barri s'està organitzant per fer front a la crisi (1r any); com és l'espai públic de Ciutat Meridiana (2n any); anàlisi genèric de les relacions de poder en escola, casa, barri, etc., per treballar-ho posteriorment en el nostre dia a dia (3r any). Aquest any es treballa sobre com els mitjans de comunicació expliquen el barri i com això ens afecta i com el barri s'ha intentat explicar a través dels mitjans de comunicació.

El projecte s'ha ampliat al Barri de Roquetes amb els mateixos objectius. A l'escola Turó de Roquetes s'està treballant amb primer d'ESO sobre el tema de la violència i les relacions violentes a l'escola, analitzant què és la violència i com aquesta afecta al barri, per a després, amb aquest coneixement analitzar com ens relacionem entre nosaltres. I en l'Escola Antaviana s'està treballant temes de convivència i feminismes.

Anàlisi global (Laura Capdevila)

El nou equip del Departament d'Acció Comunitària, encarrega una recerca sobre escola i la comunitat perquè vol crear un nou model d'acció comunitària que utilitzi els recursos ja disponibles al territori (escoles, cap, serveis socials, etc.) per fer treball comunitari. No pretén tant donar recursos si no que aquestes treballin des d'una mirada comunitària, de forma coordinada i conjuntament.

S'ha fet una anàlisi de què estan fent les escoles en acció comunitària i s'han extret cinc conclusions:

1. No hi ha un llenguatge comú sobre acció comunitària i hi ha diferents percepcions sobre com s'entén aquest concepte i com es porta a la pràctica. Necessitat de posar-nos d'acord.
2. Si es vol fer comunitat entre diferents agents potser hem de trencar dinàmiques i estructures establertes en els diferents serveis i organitzacions per a poder treballar de forma conjunta.
3. Les realitats són diverses i per tant, anar en compte en proposar una mateixa actuació en diferents llocs. Posar atenció a les diferents realitats i necessitats del territori.
4. Normativa és tan poc flexible que no poden fer acció comunitària i si ho fan és sota la seva responsabilitat. S'ha de flexibilitzar la normativa? S'assumeix la responsabilitat entre totes?
5. Les tasques d'acció comunitària es consideren hores de voluntariat. És possible assumir-les dins del propi pla de treball?

Debat

- La normativa és molt rígida i impedeix que moltes escoles s'animin a fer projectes d'acció comunitària perquè pot implicar moltes responsabilitats.
- Moltes vegades es perd molta energia en els procediments establert per a engegar projectes que en alguns casos són complexos.
- Fer comunitària potser és posar aquesta mirada en totes les accions que es fan (què puc fer jo per cobrir les necessitats de la comunitat i què pot fer la comunitat per mi) sense necessàriament fer projectes concrets (APA, Baobab, etc.)
- Escoles van molt carregades de projectes i solen funcionar millor aquells projectes que es construeixin conjuntament amb l'escola abans que els que venen amb una metodologia o format molt preparat, perquè es pot adaptar millor a les seves necessitats i plantejaments.

- **Quines característiques hauria de tenir una escola que fa acció comunitària? Cap a quin model d'escola hauríem d'anar per a considerar-la comunitària?**

Exemple de l'Institut-Escola de Trinitat Vella, que vol ser com un equipament comunitari del barri, sense barreres, amb la biblioteca i ludoteca al seu interior, amb el pati per fer activitats esportives del barri, etc. Espai que s'obri totalment al barri i crear projectes conjunts amb les entitats del barri.

Exemple Roquetes, on s'estan realitzant accions en aquest sentit (Projecte Carpa) de centre obert al barri, on els espais de l'escola es poden utilitzar fora de l'horari lectiu. S'està desenvolupant en l'Institut de Trinitat Nova, Guineueta, Antaviana. També s'està incorporant des de la Taula Socioeducativa que el tema de l'educació no és només del centre educatiu sinó que es pot treballar des d'altres espais no formals d'educació.

- Pla Comunitari de Roquetes: es considera a l'escola com una agent educatiu molt important i es vol que participi en el major nombre possible d'espais participatius però moltes vegades no donen l'abast.

Reptes:

- generar vincle en els menys espais participatius possibles (espais útils)
- generar recursos perquè puguin estar en tots aquests espais
- crear canals que permetin participar a tots els agents ja que a vegades els horaris ho impedeixen.

- **Han de fer acció comunitària les escoles, és necessari que ho facin? O en canvi, és paper dels tècnics de l'àmbit els que ja fan coses per a que les escoles facin comunitària?**

(Tècnica de Roquetes) Si l'acció comunitària en si mateixa és fa conjuntament entre serveis, entitats i equipaments, les escoles en formen part i per tant, n'han de fer. Altre tema és qui té el rol de facilitació dels espais. En el nou document d'acció comunitària no queda clar qui té aquest rol.

L'escola és un espai per on passin totes les persones i és un lloc on donar-los l'oportunitat de conèixer i augmentar el seu capital social i el lloc des d'on es pot generar equitat. L'educació ha de mirar l'entorn i eduquem per transformar-lo.

La vivència més enllà de l'escola permet ampliar mirades.

- Algunes escoles tenen dificultat per entendre què vol dir acció comunitària i potser hi ha necessitat d'aterrar-ho en termes d'aplicabilitat a l'escola. A vegades són projectes dissenyats de dalt a baix i és necessari veure com engegar-los en els barris.
- Diferència entre acció comunitària i participació. L'acció comunitària necessita de la participació però no tota la participació és acció comunitària
- **Avaluació dels projectes i accions**

S'hauria de donar l'oportunitat de deixar participar els ciutadanes i ciutadanes menors de 18 anys i pregunta'ls –hi com ho volen fer. Exemple del consell d'infants, que està totalment normativitzat. Se'ls hi ha preguntat si els agrada aquesta forma de participar?

Capacitat d'avaluar allò que fem i que els nens i nenes també hi participin en aquesta avaluació. Avaluar què està funcionant i què no i poder transformar-los des d'aquí per a millorar-los.

Els tècnics, abans d'una intervenció, s'haurien de preguntar per a què i com intervindran, i també com i amb qui avaluaran l'acció per a redireccionar-la. Quan fem accions que intervenen sobre les estructures establertes, fer-se aquestes preguntes permet

transformar-les, si no, simplement es reproduïen accions sistemàtiques. Els projectes amb nens han de tenir objectius a llarg termini que generin canvis estructurals i realment empoderin a nens i nenes i que aquests no se sentin fins i tot utilitzats. Les accions concretes no generen canvis ni realment donen temps a empoderar.

- **Fent projectes comunitaris a l'escola intentem canviar aquesta mirada i aconseguim incorporar-la en les persones que hi participen? Hi ha un objectiu d'empoderar a nivell comunitari o ens quedem únicament amb l'objectiu del projecte?**

No existeixen espais dins dels centres educatius per fer aquesta reflexió de què estem fent i per a què.

Els actors que estan en un espai no són comunitat pel simple fet de compartir aquest espai, si no que la comunitat és un conjunt de vincles. Allò important és com es converteix una necessitat individual (d'una escola) en una necessitat comunitària i aleshores s'inclou en un espai de diàleg comunitari i es busca una solució comunitària. El grau de relació de l'escola amb aquests espais comunitaris és doncs important per a resoldre les problemàtiques que troben dins l'escola.

- El tema dels rols de poder dins l'acció comunitària no s'està abordant i són mancances a nivell d'acció comunitària.
- S'hauria d'aconseguir que l'acció comunitària no fos un tema més dins del centre educatiu sinó que fos un tema que aparegués transversalment en totes les accions quotidianes del centre. No obstant, el professorat no cursen assignatures d'entorn i d'acció comunitària durant la seva formació i potser faria falta incorporar-la. La mirada comunitària té a veure amb la formació del professorat però també amb que a nivell organitzacional i polític hi hagi predisposició.

Taula 4. Serveis Socials.

Breu presentació dels participants a la taula:

Marta Fité: Directora territorial de serveis socials de Sarrià i de les corts.

Laura Marino: direcció general d'acció cívica i comunitària: seguiment de projectes comunitaris.

Clàudia: treballadora de serveis socials en excedència.

Sonia Macia: Educadora social de la Barceloneta.

Borja: Educador social de la Barceloneta.

Cèlia.

A la sessió es va treballar la qüestió de què són els serveis socials, des d'on treballen i com es relacionen amb l'acció comunitària. Posteriorment es van afegir els conceptes d'ètica introduïts transversalment, molts dels quals ja s'avien tractat però que van plantejar una sèrie de qüestions recollides al final del document.

Aquí és un recull alguns titulars que van aparèixer a la sessió:

L'objectiu dels Serveis Socials (SS) és apoderar a persones en que siguin protagonistes de les seves vides i tinguin la capacitat de transformar-les. Tant a nivell individual, grupal com comunitari, a través del treball professional i dels recursos disponibles. Els serveis estan territorialitzats, actuen i fan una mirada a nivell local.

Els SS representen una **dobla funció** sobre la ciutadania, **de control i d'ajuda**. Aquesta dicotomia situa molts cops al professional en una posició limitant per poder actuar comunitàriament ja que es presenta una gran dificultat de sortir al carrer sota la imatge de controlador i d'assistent. Per contra, intervenir des de la prevenció pot facilitar un clima de treball més amable que propiciï l'actuació comunitària. Treball comunitari és xarxa d'atenció, de detecció i des d'on poder donar respostes a necessitats.

Els SS no són part del problema sinó **part de la construcció col·lectiva de la solució**. La ciutadania té una visió dels SS com a administració, com a poder, generant una relació on els SS han de respondre a demandes i no qüestionar i acompanyar . S'ha de fer molta pedagogia en que els SS no són solució immediata sinó un acompanyament en un procés per construir respostes. S'ha de ser veraç i sincer en les relacions per explicitar els límits i generar relacions més iguals amb les persones usuàries. I també s'ha de fer un anàlisi de la resposta que es dona a les necessitats: en forma de recursos o en forma de xarxes.

SS dona **resposta a demandes que tenen relació amb altres serveis del benestar** i assumeix moltes **tasques burocratitzades** que es podrien agilitzar sense haver de passar pel servei. Aquests canvis podrien suposar una alliberació de la saturació de feina i tasques per afavorir la implicació en l'acció comunitària. Per altra banda, es perdria vinculació amb les persones per poder plantejar plans de treball.

Gran **pressió** sobre l'agenda dels professionals que han de treballar amb les famílies i comunitàriament alhora, fent equilibris entre l'encàrrec de gestionar-ho tot i la demanda quantitativa de resultats. L'**encàrrec** és limitant a l'hora d'actuar comunitàriament malgrat ser universal. Alhora la majoria de professionals no tenen una mirada que afavoreixi l'acció comunitària.

S'ha de generalitzar l'**encàrrec** d'acció comunitària a tots els centres de SS? Com s'introdueix la mirada comunitària a tots els centres? Fins ara ha depès molt dels professionals que adoptin aquesta mirada però l'administració podria introduir-lo també en línies generals. Si aquesta és l'aposta, les institucions ho han de fer possible i han de fer un reforç a les estructures i als recursos.

Hi ha espais de l'actuació comunitària a un territori on els SS no hi tenen un paper significatiu, o a vegades ni tan sols necessari. Seria bo **definir quins són els límits en el nivell d'actuació comunitària que han de tenir els SS** i quins són els criteris de cribratge o de prioritització.

Es presenta el repte de **gestionar rols desiguals** en els grups de treball, tant en taules com en equips professionals. Saber-ho fer necessita de formació, bagatge professional i voluntat.

Molts cops ens trobem amb **lideratges individualitzats** dels que costa desprendre's. Per poder-ho treballar s'ha de fer molta pedagogia envers l'acció comunitària i el sentiment de pertinença als barris. El **sentiment de pertinença** és un factor clau a l'hora de poder treballar des de l'acció comunitària.

S'han de fer actuacions per **construir territori**. La implicació amb el territori implica coneixement i reconeixement mutu que facilita tasques i posicionaments conjunts.

Al analitzar com fer acció comunitària des dels SS es comparteixen els següents ítems.

Limitacions:

- Horaris. Els serveis tenen uns horaris limitats i poden haver-hi resistències a canviar-los.
- Encàrrecs. Els criteris sobre els centres són més quantitius que qualitius, i precisament en els últims és on actua l'acció comunitària
- Saturació de feina vinculada amb l'assistencialisme que resten d'accions comunitàries. Existeix una dificultat en transformar l'assistencialisme en apoderament. Demanda + Pressió = Saturació de feina --->s'abandona allò comunitari.
- Manca de recursos tècnics que converteix als professionals en polivalents o multitasques i això genera un pitjor servei.
- Estructurals i legals. Les directrius del color polític que governa condicionen.
- Por a sortir de la comoditat del despatx. Burocratització de les tasques. Sortir al territori i actuar des de la proximitat facilita la intervenció.
- Posicionament polític i ideològic professional. No està clarament definit què és el treball comunitari dins l'imaginari de la professió. Molts companys de SS no tenen una mirada comunitària, molts s'identifiquen més amb allò psicològic que no en allò sociològic.

Oportunitats:

- Ens hem de contagiar de dinàmiques en marxa que puguin servir d'exemple, com Roquetes.
- Existeixen diverses formacions pels professionals en acció comunitària.
- La mirada comunitària es té, es transmet i es contagia.
- Crear espais de trobada entre els actors de diferents nivells. Coordinar i implicar diferents nivells institucionals, tècnics i ciutadans.
- Rol de SS: generar punt de trobada de persones amb problemàtiques similars però no vincular-se eternament sinó deixar volar.
- Perseverança en l'Acció Comunitària per no aïllar els SS. Pot ser molt fàcil caure en l'assistencialisme. Ha costat molt resistir a aquesta lògica. Als centres de serveis socials, la mirada comunitària s'ha de tenir i s'ha de lluitar.
- Estem en un moment d'oportunitat.

Qüestions:

Com s'arriba a explorar les comunitats i les relacions informals des dels SS?

Com incloure la mirada comunitària en totes les actuacions dels SS?

Qui és el client: la ciutadania o el poder polític?

Quina és la capacitat d'actuació o de prendre decisions dels professionals?

Taula 5. Ètica de l'acció comunitària

Alex Vial

Objectiu de la taula:

Importància de l'ètica en l'acció comunitària

Presentació i participants:

Els assistents d'aquesta taula érem persones que pertanyien a diverses institucions i entitats que treballen a la ciutat de Barcelona, la qual cosa va enriquir molt el debat i l'anàlisi conceptual de la temàtica, des de diversos enfocaments d'intervenció. La dinamització de la taula va estar a càrrec d'Alex Vial, Psicòleg Comunitari, estudiant del Màster en Ciències Socials i Acció Comunitària (IGOP), amb experiència en treball comunitari i cooperació internacional a Amèrica Llatina, que ha enfocat la seva intervenció en el desenvolupament d'investigacions relacionades amb l'ètica de l'assistència humanitària en contextos de conflicte.

Presentació de la temàtica:

Alex Vial explica la seva experiència en el camp i presenta un marc conceptual a través del qual vam iniciar el debat. Durant la seva intervenció exemplifica, la concepció teòrica, amb relats sobre el seu recorregut per diversos projectes, en els quals l'ètica ha estat un factor important al moment d'actuar en la comunitat. Vam anar reconeixent que en parlar d'ètica en l'acció comunitària, fèiem reflexions relacionades a principis i orientacions de la nostra pròpia intervenció individual en els diferents camps d'acció. L'interès de l'expositor estava centrat en els aspectes ètics de l'acció comunitària, per aquest propòsit es va partir de la definició estructurada per la Psicologia Social Comunitària, en la qual, l'ètica es refereix a la relació amb l'Altre en termes d'igualtat i respecte, és a dir que qualsevol persona, que intervingui en una comunitat, no pot pretendre beneficis propis o institucionals, ha de comprendre que el seu principal objectiu és aportar a la millora de les condicions de vida de la població, pel que la seva actitud ha de ser dinàmica, activa i de caràcter participatiu, involucrant-se amb la comunitat, així com també ha d'estar obert a l'ús de múltiples formes de treball, adquirint un compromís conscient del seu poder com a agent de canvi.

Es van treballar tres principis bàsics per a la intervenció ètica en l'acció comunitària:

- La confidencialitat (Confiança)
- Veracitat (Transparència)
- Fidelitat (Compromís)

La Confidencialitat, en un sentit ampli, significa no comunicar a altres persones el que li "confessen", al professional, en espais de discussió privats; la veracitat implica dir la veritat i no prometre accions insostenibles; i la fidelitat implica no trencar la promesa feta i enfortir el vincle entre els membres de la comunitat, no generar tensions ni ruptures.

En conclusió, la tasca és eradicar processos que guien l'acció comunitària a l'automatització, eliminar accions que no aporta al desenvolupament d'una comunitat; el procés d'acompanyament als actors s'ha de centrar en l'elaboració d'eines que permetin descodificar el món al nostre al voltant i visualitzar els elements que els oprimeixen, promovent

l'organització dels subjectes per enfrontar la realitat, dinamitzant el treball comunitari i participant en el entorn polític que determina l'estructura social i marca la política d'acció.

L'experiència de treball en el camp comunitari, explicada per l'expositor, ens diu que el paper d'un professional, que intervé en qualsevol context, ha de comportar certs criteris ètics que enforteixin els vincles entre la població, en la mesura que aquesta és respectada, escoltada i convidada a participar en les decisions que afecten el seu entorn.

Anàlisi global:

L'expositor aclareix que la seva intervenció és generalitzada i no pretén imposar un paràmetre d'acció específic, convida a reflexionar sobre l'acció comunitària i la seva dimensió ètica, tenint en compte que no hi ha un concepte comú sobre l'ètica i que s'han de tenir en compte les diferents percepcions sobre com es treballa aquest concepte i com l'hi porta a la pràctica.

Aclareix que cada realitat és diversa i que la seva experiència està relacionada a contextos llatinoamericans que poden ser molt diferents als que es presenten a la ciutat de Barcelona, per tant, s'ha d'actuar amb cautela quan s'analitzen accions d'intervenció en determinades zones o regions que res tenen a veure amb altres contextos. Proposa pensar l'ètica com un procés reflexiu que s'ha de donar de manera prèvia a una intervenció que pretengui incidir en les dinàmiques comunitàries.

Debat:

Es pregunta que és ètica i com s'aplica la mateixa a l'acció comunitària?

Les respostes són diverses, en general es parla d'ètica relacionada al que fer individual, els participants comenten que té a veure amb valors personals i que la mateixa és part de la vida quotidiana de cada individu, es relaciona el concepte d'ètica amb el de moral i de principis que permeten la convivència en societat.

Es debat el concepte, tant a nivell professional com a nivell personal. Quan s'inicia el debat d'ètica laboral, fan referència a certs paràmetres normatius que tenen a veure amb l'exercici professional i que són estructurats a través de la necessitat que cadascuna de les ciències ha trobat en el seu camí d'intervenció.

L'expositor ens convida a anar més enllà i mirar a l'ètica com un element indispensable per a la intervenció i no només com una sèrie de normes aplicables a cadascuna de les ciències, sinó més aviat com una eina per abordar el conflicte, crear vincle i enfortir xarxes amb l'objectiu de marcar el camí cap al bé comú.

Discutim, a la taula, sobre la importància d'analitzar amb claredat la perspectiva històrica, les relacions de poder, els processos d'auto organització i els temps que es manegen en els contextos d'intervenció, vam determinar que, per a això, és important el treball en xarxa, el nivell de participació i la prioritització d'accions que permetin exercir un impacte real en la comunitat.

Els participants de la taula vam estar d'acord amb els 3 aspectes que es destaquen al moment de parlar d'ètica (Confidencialitat / confiança, Veracitat / transparència, Fidelitat / compromís) i hem afegit dos valors més a aquest concepte, els quals tenen a veure amb el respecte i la solidaritat, és a dir que tota intervenció comunitària ha d'estar fonamentada en respectar la visió de la comunitat i en solidaritzar-se amb les problemàtiques, aquests elements permeten enfortir el vincle i estructurar canals de comunicació més eficients.

Un altre aspecte que es va recalcar en el debat va ser el de mantenir una reflexió constant enfront de la intervenció, és important qüestionar-se el que fer comunitari en cada moment i sobretot és important comptar amb la participació activa dels actors en aquests processos reflexius, que no siguin una línia vertical sinó més aviat horitzontal, en la qual l'opinió de tots i totes, sigui valorada i discutida i de ser necessari reorientar l'acció comunitària, aquest procés s'ha de fer en conjunt i sota un rigorós anàlisi reflexiva per part de tots els actors del procés, promovent l'autocrítica i la noció d'un "pensar junts" la intervenció, d'aquesta manera fem de l'ètica un element transversal present en totes les etapes de l'acció comunitària.

Es debat també sobre com congeniar l'ètica personal, l'ètica en els processos, l'ètica professional i l'ètica dels encàrrecs polítics i es conclou que totes aquestes nocions haurien alinear-se al bé comú, a entendre la realitat en la qual s'intervé i generar processos de desenvolupament que tinguin com a objectiu la identificació de potencialitats i la mitigació de problemes comunitaris

Aportacions extrets del debat:

A la taula es va determinar que l'ètica en l'acció comunitària, més que en un codi de conducta o una sèrie de normes, està fonamentada en la relació amb l'Altre i suposa una actitud que va més enllà dels interessos individuals, centrant-se en el interès comú, en el respecte de l'altre, en tota la seva diversitat, la seva igualtat, els seus drets i obligacions. Vaig saber un compromís crític amb les persones que es treballa i promou la reflexivitat com a condició necessària per al treball, entengui això com la capacitat d'examinar constantment el quefer, i la possibilitat d'obrir processos de reflexió compartits amb tots. És un procés transversal que està present en tots els nivells d'acció comunitària i ha d'aportar al desenvolupament de tots els membres de la comunitat. Marca una visió Horitzontal en la intervenció i pro mou el "pensar junts" el procés. Està fonamentada en valors com: El respecte, la solidaritat, la confidencialitat, la veracitat i la fidelitat.

Taula 6. Mediació comunitària.

Breu presentació dels participants a la taula:

Els assistents a aquesta taula érem de les següents institucions / entitats: servei de convivència de l'Ajuntament; Fundació Pere Tarrés; empresa de participació; AVALON; Fundació Surt; Programa Barcelona Salut als Barris de l'Agència de Salut Pública de Barcelona; Pla de Desenvolupament Comunitari del barri de La Marina.

Primera part: presentació

L'Oscar Negrodo explica com va ser el procés de creació del departament de mediació de l'Hospitalet de Llobregat. Aquest departament va començar dins l'àrea de "Unitat d'integració de la nova ciutadania" i ara està com a servei dins l'àrea de "Seguretat, convivència y civisme". Les tasques del servei de mediació es divideixen en intervenció (resolució del conflicte directe) i prevenció (a través de la informació i difusió). Hi ha 6 mediadors/es, una per cada un dels districtes del municipi. Cada un dels tècnics/ques està especialitzat/da en una tipologia de conflictes.

Fa la diferenciació entre mediació veïnal i mediació comunitària. La mediació comunitària consisteix a considerar que no només el conflicte afecta a les dues parts implicades sinó a la comunitat on s'ha generat el conflicte i que per tant s'ha de retornar el resultat de la mediació a la pròpia comunitat. La mediació consisteix en crear espais de "converses improbables" en que dues parts en conflicte tenen la necessitat d'arribar a una solució. És una eina d'imparcialitat molt potent (que no neutralitat).

El conflicte normalment arriba la policia, que són els que deriven a l'usuari al departament de mediació. Hi ha molt bona col·laboració entre els departaments, de manera que al departament de mediació no hi solen arribar els casos directament, sinó que hi van derivats. Si les persones implicades volen s'inicia el procés de mediació. Sinó, es resol per la via policial. La mediació ha de ser voluntària i confidencial. Fonamentalment resolen conflictes de soroll, molèsties, mobles, festes, molèsties per soroll de nens, espais de culte, ús de l'espai públic, etc.

En la mediació és molt important comptar amb la gent molt abans que apareguin els conflictes, s'ha d'estar present a la comunitat. No només quan hi ha problemes.

En el torn de debat

- Es pregunta si es fan intervencions en l'àmbit escolar. Resposta: en l'àmbit formal es treballa reforçant les línies que ja tenen les escoles, s'intenta treballar amb el professorat i no tant directament amb els alumnes. A les escoles hi ha un professor/a que fa com de líder de la mediació escolar. I també s'està implantant un taller sobre assetjament escolar per treballar directament amb l'alumnat. És un taller dos matins sencers (12 hores en total), basat en el que va promoure el servei de mediació de Sabadell.
- Què es pot fer si una de les dues parts del conflicte el que vol és "que l'altre canviï"? Resposta: no hi ha mediació possible. Quan un dels dos conflictes només té una proposta homogeneïtzadora de les dues parts és difícil treballar. En molts casos el que es fa, és esperar a que es vegi la necessitat (per part de les dues parts) d'arribar a una solució comuna.
- Pregunta: la mediació, a la llarga, contribuirà que la societat estigui més integrada? Resposta: No només la mediació, sinó el treball social (en sentit ampli) i comunitària en general. Es debat que potser un dels problemes és que no s'estan posant suficients recursos pel que fa al treball social (en sentit ampli). Fent una comparativa amb una olla a pressió, el que ocorre és que la mediació es converteix en quelcom perquè l'olla

no esclati. Però el que cal és dotar de recursos a les institucions i entitats per evitar aquest manera de treballar.

- Es parla també de l'avaluació de la mediació, que no hauria de quedar-se només amb l'avaluació numèrica, com per exemple: 54 casos mediat i 50 resolts satisfactòriament per les dues parts. Sinó, que també és important avaluar-lo de manera qualitativa.

Idees que han sorgit arrel del debat

- El conflicte és un gran motor per la participació ciutadana i comunitària. Quan tens interès en resoldre algun conflicte és quan t'interesses en el que passa a la teva comunitat.
- No s'ha d'idealitzar la participació, ja que la població no participa per participar, sinó perquè hi ha un interès en algun punt clau.
- La mediació no és només feina dels mediadors, sinó que en les nostres feines, de vegades em de fer paper de mediadors entre ciutadans / entitats / institucions que formen part de la comunitat on treballem. I de vegades, ens falten eines per poder mediar processos conflictius. Es recalca el fet que s'ha de tenir present l'encàrrec de cadascú: per exemple, el del mediador és mediar i no prendre decisions. En canvi, un tècnic/a que té altres encàrrecs pot utilitzar la mediació, però ha de tenir clar quin és el seu encàrrec.
- La mediació és un procés de reflexió crítica de totes les parts implicades
- Es destaca la importància de la parafernàlia metodològica i no només el parlar per parlar.

Debat posterior a la explicació de la taula d'ètica.

- El concepte d'ètica en la mediació existeix tant a nivell de procediment com a nivell personal del treballador/a.
- Estem d'acord en els 3 aspectes que destaquen la taula d'ètica de:
  - Confidencialitat / confiança
  - Veracitat / transparència
  - Fidelitat / compromís
- Sobre el punt de la "veracitat", una de les companyes de la taula dóna una visió per treballar la "veritat". Hi ha tres nivells de "veracitat": fets, emocions i judicis. Aquests tres aspectes representen tres parts de la "realitat" i es pot treballar sobre cadascun d'ells.
- Es debat també sobre com congeniar l'ètica dels processos, l'ètica dels professionals i l'ètica dels encàrrecs per part dels polítics.

Taula 7. Plans de desenvolupament comunitari

Breu presentació dels participants a la taula:

Veïna de Roquetes i membre de l'associació Som del barri, Pla de Desenvolupament Comunitari de Roquetes, Associació de Veïns i Veïnes de Roquetes, Tècniques de joventut, Veïna de Gràcia i treballadora en desenvolupament comunitari i participació ciutadana al Perú, Tècnica de família i membre d'un grup de mares i del taller de costura, Veïna del Guinardó i membre de l'Associació de Veïns i Veïnes del Guinardó i del col·lectiu Guinardó vol espais, IGOP i investigador sobre treballs comunitaris amb les administracions públiques, Pla de Desenvolupament Comunitari del Besòs, Pla de Desenvolupament Comunitari de La Salut.

- PRESENTACIÓ DE LA TAULA DE SALUT DEL PDC DE ROQUETES – FELIPE

INTRODUCCIÓ

En Felipe és de Mèxic, va estudiar economia i el seu interès en polítiques públiques i participació el va portar cap a fer un doctorat a Barcelona per realitzar una recerca sobre participació. Un cop acabada la seva recerca va començar a treballar al Carmel, i després ja va ser quan va arribar a Roquetes.

En aquesta taula en Felipe realitza una presentació general sobre el pla de desenvolupament comunitari de Roquetes, per després aprofundir en l'explicació de la trajectòria de la taula de salut i la seva connexió amb conceptes com empoderament, acció comunitària, energia comunitària, conflicte... sorgits en la presentació de la jornada d'energies comunitàries. Com comenta, la seva intenció serà mostrar tant la part bonica de treballar al barri com la part més tècnica on sorgeixen complicacions.

CONTEXT

El barri de Roquetes és un barri d'auto-construcció que té els seus inicis l'any 1950. Des dels inicis del barri ja es va poder viure el inici del teixit associatiu i el relat empoderador que sempre l'ha acompanyat: treballar conjuntament per millorar el barri. A més, aquest relat es va transmeten entre el veïnat de sempre i el nouvingut.

Hi ha varies històries que caracteritzen la potència del moviment veïnal del barri. Com per exemple, quan es va agafar un autobús per demostrar que sí que podia arribar a Roquetes i desmentint el que es transmetia des de l'administració. A més, i a part de fets històrics, la particularitat d'aquest barri és l'actitud de gaudir de l'acció reivindicativa. Així doncs, per exemple, es va realitzar "la indiada" per reivindicar la millora de la via fàbrica. Aquesta actitud de gaudir fa que tot sigui més fàcil, arribant a un espai tècnic i divertit.

CARACTERÍSTIQUES DE ROQUETES

El barri de Roquetes té una alta taxa d'atur de llarga durada, tenint com a conseqüències problemes de salut mental. També hi és present una alta taxa de no escolarització. A més una alta taxa d'immigració. Cal destacar la potent identitat construïda de barri, la seva densitat, cases petites, la vida al carrer i el ser un barri jove.

HISTÒRIA DEL PLA DE DESENVOLUPAMENT COMUNITARI DE ROQUETES

L'any 2003-2004 va ser quan es va consolidar el pla de desenvolupament comunitari de Roquetes. Anteriorment, el treball entre entitats ja existia, però faltava més feina conjunta

entre entitats i serveis, un entramat entre tothom present al territori més sòlid. Per aquest motiu afavorit pel fet que el veïnat sabia que a Trinitat Nova ja existia un PDC, el van reclamar.

A partir d'aquí es va iniciar el treball comunitari al barri de Roquetes, entenent aquest treball amb una mirada de territori, i incloent dins el concepte de comunitat: serveis, administració i entitats. A més, en un format de procés d'obrir, tancar, obrir... És a dir, s'obre amb un diagnòstic per tal de detectar necessitats, es tanca per fer treball amb el grup motor, i es torna a obrir en accions comunitàries; i així contínuament.

Però quin és el rol del tècnic comunitari en el PDC? Aquesta pregunta tan repetida entre totes nosaltres es pot respondre de la següent manera: facilitar que la comunitat del territori treballi plegada per fer front a les necessitats trobant solucions i respostes col·lectives; promoure que el propi territori sigui un recurs. Tot i això, la pregunta sempre continua generant dubtes. En Felipe inicia l'explicació de la trajectòria de la taula de salut del pla comunitari amb la intenció també d'aclarir aquesta qüestió.

TAULA DE SALUT DEL PLA DE DESENVOLUPAMENT COMUNITARI DE ROQUETES

L'any 2004 ja es van detectar les necessitats de salut del barri, entenent la salut com a un aspecte influït per elements socials de l'entorn. Per primera vegada es van iniciar reunions conjuntes amb l'equip comunitari del CAP i l'associació de veïns i veïnes de Roquetes. En aquest moment, ja es comencen a treballar alguns projectes com "Remeis de l'àvia", iniciant un procés d'aprenentatge conjunt.

En un principi, la taula estava conformada per sis persones de serveis sanitaris i sis persones de l'associació de veïns i veïnes de Roquetes. Semblava un espai molt participatiu i de consens. Però realment es va observar que existien relacions de poder i que l'espai no era d'un veritable consens, sinó que es donaven acceptacions influïdes per poders interns. Els veïns i les veïnes es veïen cohibides per un discurs de la taula molt tècnic. Els professionals sanitaris s'havien apoderat de l'espai sense ser conscients d'aquest fet.

Per treballar aquesta qüestió es va realitzar a la taula un debat sobre participació per tal de poder destapar i millorar el tema dels poders. Aquest debat va portar canvis com el fet d'anar sense la bata per part de les persones de serveis sanitaris, l'ordre del dia va passar a ser temàtica per tal de que els temes de serveis sanitaris no fossin sempre els predominants, i la taula va començar a ser en llocs rotatius.

Cal donar importància a la reflexió realitzada sobre les relacions de poder, ja que va ser un procés molt ben valorat i tenint com a conseqüències una taula més plena i no només de metges, sinó d'una diversitat de persones. A més, també va portar a incorporar la idea que el CAP no és l'únic centre de salut, sinó que també ho són els centres culturals, els casals d'entitats, etc.

Tot i la comoditat de participar en espais sense conflicte, un tècnic ha d'encarregar-se de portar la part d'intentar canviar i transformar rols de poder. Fet que farà sorgir el conflicte, però sempre per treballar-lo entre tothom implicat.

Fa dos anys que la taula és rotativa i s'ha pogut observar com actualment hi ha més serveis i persones veïnes noves que s'han anat afegint. A més, hi ha tres espais on es permet compartir el treball realitzat entre les altres taules del pla comunitari: la coordinació entre els tècnics, els espais mixtes, i l'espai del comitè tècnic on les taules de treball exposen les prioritats a treballar durant l'any. Per tant, en el comitè tècnic es parla entre tothom sobre les prioritats de totes les taules per planificar l'any conjuntament. Es realitza tres vegades a l'any per a: planificar, seguiment i valoració.

En el torn obert de preguntes i paraules sorgeixen qüestions com el rol de la dona en els espais de participació o la inquietud sobre com arribar a les necessitats de tothom en un territori.

S'explica com les jornades de futur, les taules i el fet de facilitar informació als veïns (tenint recursos com el butlletí del barri que pot ajudar a la construcció de relacions) tenen l'objectiu d'intentar arribar al màxim d'agents possibles per treballar conjuntament per al barri.

La mirada que s'intenta transmetre constantment entre els varis veïns i veïnes del territori és la que explica molt bé l'Amparo, presidenta de l'associació de veïns i veïnes de Roquetes, amb la metàfora de l'arbre: vas pel carrer i veus un simple arbre, s'acosta un jardiner i t'explica que és un pi que s'ha de regar cada dia, després arribar un pintor que destaca la seva cromàtica de colors, i una persona gran que explica que és ideal per llegir un llibre a l'ombra... i tu sol només havies vist un arbre. La metàfora transmet la necessitat d'estar rodejats de persones per construir alguna cosa molt diferent de si ho féssim soles.

La taula que treballava el tema sobre el concepte de ètica en el marc de l'acció comunitària ens presenta les reflexions que han realitzat. La ètica va de la mà de interrelacions entre persones, i ens porta a la capacitat de generar espais de diàleg, de confiança, de confidencialitat, fidelitat, compromís i respecte.

Per portar aquestes idees en la taula de PDC ens preguntem: Els PDC són espais de reflexió crítica? Quan no hi ha consens, hi ha crisis, relacions de poder, com es gestionen?

La taula de salut del pla comunitari de Roquetes és un bon exemple per respondre a aquesta pregunta. A més, s'explica com el conflicte entre dues entitats de la plataforma es va haver de gestionar. La discussió per treballar aquest tema va portar a molts conflictes i l'explosió de les crisis a nivell emocional i personal que havien estat soterrades. Els dos lideratges de les entitats en el conflicte van decidir enfrontar-lo, fet que va portar a un procés (facilitat per una tècnica del PDC) valent de autocrítica per les dues parts i no només crítica als altres. Aquests processos formen part de la ètica.

Tot empoderament porta a un conflicte i hem de saber com enfrontar-nos a això com a veïns i com a tècnics. La ètica ens permet incorporar la idea sobre com incloure la teva mirada en el conflicte i no posicionar-te des de fora; entendre-ho com un "jo també formo part d'això" i passar a l'acció per a la transformació.

La ètica també són espais de confiança que pels quals es treballa dia a dia. Es necessita buscar objectius comuns per aconseguir la confiança. I si mai es trenca, no s'ha de desistir i seguir amb aquest treball de dia a dia.

Taula 8. Territori .

Breu presentació dels participants a la taula:

Núria Pérez. Tècnica de barri del Poble Sec. Districte de Sants - Montjuïc. Ajuntament de Barcelona

Introducció

Figura del tècnic/a comunitari/a en el territori té l'encàrrec de conèixer el territori, treballar amb l'eix vertebrador del territori i dels habitants que hi formen part, conèixer què hi passa, prioritzar necessitats, detectar mancances, promocionar projectes i acompanyar aquests processos.

El repte és incorporar el màxim d'agents possibles.

La direcció tècnica marca l'encàrrec tècnic però actualment hi ha una figura important que és el conseller o consellera de barri, que és la presència política en el territori. A nivell tècnic aquesta figura a vegades pot afavorir els processos, ajudant als engranatges al tenir clara la prioritat, el marc, etc.; i altres vegades pot interferir perquè s'avança en voler resoldre segons quines coses.

A vegades apareixen conflictes amb altres agents que tenen interessos al territori. Poden ser agents interns del propi ajuntament, externs o d'altres administracions. En aquest sentit, és important el paper dels equipaments, eines de lideratge tècnic, que han d'encaixar amb les necessitats del territori.

Què entenem per acció comunitària? Quin ha de ser el grau de consens d'aquesta acció comunitària?

En el territori els nivells de poder determinen l'accés i la tinença d'informació. Totes les persones han de tenir el mateix nivell d'informació del territori?

Nivells de participació i relació entre coneixement tècnic i necessitats (dels ciutadans) en els processos de participació.

Situació actual del Poble Sec

Existència del Pla Comunitari i moltes iniciatives en economies col·laboratives (cooperativisme, microeconomies, economia de baix a dalt i que empoderi en la pròpia recerca de feina, capacitat de treball, problemes econòmics). També projectes que treballen la participació des d'una visió d'escolta, on tècnics i polítics obren espais de participació per a tots els temes.

Dubtes:

- Sobrecàrrega de convocatòries de participació, dificultat en la seva prioritització, representativitat de les persones que hi participen.
- Quins projectes fem que realment siguin inclusius i treballin per la igualtat?
- Les decisions deuen ser preses per les persones que governen en cada moment?

Preguntes:

- Hi ha necessitat que l'acció comunitària hagi de ser totalment compartida?
- És necessari que l'administració i la ciutadania estiguin presents en tots els projectes que es presenten?
- Què fem amb els projectes que no tenen voluntat de compartir res amb l'administració?
- Tots els projectes d'acció comunitària han de tenir una visió transformadora i de millora de la qualitat de vida, de trencar amb les desigualtats? Per exemple, encaixaria en Sarrià una acció comunitària?

Acció comunitària i estructura administrativa:

- Els serveis tècnics a vegades no han sabut generar aquest vincle amb el territori. La dimensió territorial de l'acció comunitària xoca amb l'estructura de gestió de l'administració i a nivell intern no queda clar el paper del tècnic de barri. El paper del conseller i consellera de barri haurien d'exercir el lideratge necessari per a legitimar l'acció del tècnic de barri de cara enfora i també cap a dins de la pròpia administració.
- Hi ha serveis descentralitzats al territori (educació, salut, serveis socials, etc.) però amb una lògica centralitzada i costa molt portar a terme les accions.

(Núria Pérez)

Exemple de micro-projecte d'ocupació al Poble Sec amb Barcelona Activa, definint un projecte expressament per al territori aterrant a la necessitat real. No encaixava amb cap de les formacions existents i ha estat complicat aconseguir-ho. Actualment l'equip d'acció comunitària té l'encàrrec de fer un sistema d'acció comunitària a l'ajuntament de Barcelona.

Fa falta un pla comunitari si els serveis públics presents al territori ja tenen aquest encàrrec sobre acció comunitària?

A vegades es fan aterrar projectes sobre el territori on ja s'ha fet o s'estava fent un treball previ (exemple del Pla de Barris en La Marina) i és important posar en valor aquest treball fet i no repetir processos.

Acció comunitària i nivell socio-econòmic

- En tots el territoris les comunitats tenen necessitats i els seus individus, també en tenen de relacionar-se en comunitat, independentment del nivell socio-econòmic. La metodologia del treball comunitari serà diferent en el territori i vindrà en funció de les necessitats que es plantegin en aquell lloc, i segons això la intervenció ha de ser diferent. El paper del tècnic de barri és precisament conèixer com és la comunitat, les seves necessitats i potencialitats.
- En principi, l'element mobilitzador i cohesionador és la necessitat de millorar una situació concreta i no la creació d'una xarxa relacional. Aleshores, la construcció de la comunitat no és una necessitat en si mateixa?
Deuria, però realment no és un element de mobilització a nivell social dins del paradigma individualista. Es detecta certa solitud de la visió comunitària en algunes comunitats de major nivell socio-econòmic, que participen moltes vegades per interessos individuals o utilitarisme.

Legitimitat de les accions

- La legitimitat te la dona el com fas les coses i un territori es pot sentir prou legítim per fer el que cregui oportú sense la intervenció de l'administració. Aquest és un dels conflictes que podem trobar a l'hora d'abordar un territori. Els legitima fer-ho perquè són la pròpia comunitat qui planteja l'actuació.

(Núria Pérez) No obstant, a vegades, aquesta acció pròpia (sense l'administració) reclama suport econòmic de l'administració. Quin paper té aquí l'administració? És contradictori...

- És similar al cas de les subvencions. Les subvencions són l'externalització d'accions i serveis per part de l'Ajuntament, ja que ell determina quines són les accions i qui les ha de desenvolupar.

Poder i acció comunitària

- Els tècnics de l'administració són "Estat" i tenen poder coercitiu. És a dir, en un procés comunitari, els tècnics de l'administració han de ser conscients que hi ha un desequilibri de poder a favor d'ells. A vegades es fan aterrar al territori projectes des de dalt, que són imposats i que s'imposen per interessos diversos.

Rols i lideratge

- En els processos comunitaris és important tenir clara la diferenciació de rols i la funció de cada agent. En una taula es pot parlar en termes d'igualtat però cada agent té diferents graus de responsabilitat. L'Administració que fa acció comunitària (amb els recursos públics) ha d'establir i explicitar molt bé sota quins paràmetres ho fa, i deu posicionar-se clarament en el seu rol. Totes les parts han de reconèixer aquests rols diferents, els límits i també els tempos.
- El lideratge és clau però a vegades s'interpreta molt malament; deu ser facilitador, inclusiu, etc.

Territori i comunitat

- La distribució d'equipaments i les divisions administratives del territori no encaixen amb la identitat de la comunitat en el territori. Existeixen fronteres invisibles dins del territori i a vegades les comunitats superen aquestes barreres de barri o districte...
- Formar part d'una comunitat té una part d'emoció i de desig de compartir coses. Les comunitats són imaginades, construïdes en base al llenguatge, l'intercanvi de cultura, etc.
- Com treballem la dimensió territorial, comunitària, identitària i d'emoció en una ciutat com Barcelona? Com ho treballem connectat amb necessitats i ganes de fer coses? Potenciar la xarxa territorial per barris o districtes enfront del nivell ciutat o metropolità, és endogàmic?
- El territori és un tema mental i no físic, és a dir, el construïm en base a la nostra xarxa de relacions i de vincles amb l'entorn. El paisatge i el territori ens poden interpel·lar des de l'emoció, des de l'empatia, des de la vinculació emocional.
- En el territori existeixen diverses comunitats i s'ha de tenir en compte en l'acció comunitària. Els resultats d'una participació escassa o no representativa de la totalitat de la comunitat són vàlids?

Ètica i acció comunitària

- Es pot tenir una mirada honesta sobre l'acció comunitària, qüestionant les seves mancances, etc.? L'acció comunitària i la participació és mètode o és una finalitat en si mateixa?

(Exemple: la democràcia, és quelcom per assolir una cosa que té uns valors que jo li poso, o és el valor en si mateix? És adir, la democràcia serveix quan governa Trump?)

Si és finalitat vol dir que la sacralitzem, que l'acceptem sigui quin sigui el seu resultat. I si la considerem com un mètode, és necessari tenir una mirada honesta i ser conscients de la direccionalitat de l'acció comunitària, de les finalitats que perseguim a través d'aquest mètode. Per evitar la direccionalitat, és important explicitar els valors que estan per damunt del mètode.

- S'ha d'acceptar la imperfecció de l'acció comunitària. L'objectiu és millorar la vida el màxim possible malgrat que sorgiran dubtes i crítiques.
- Com construïm espais de col·laboració? Com construïm confiança entre els diferents agents socials? Hi ha molts nivells de confiança.

Taula 9. Equipaments de proximitat.

Breu presentació dels participants a la taula:

Guinardó Vol Espais. <http://gve.guinardo.org/> // guinardovolespais@riseup.net

(Ateneu la Bòbila no ha pogut estar present)

Presentació del barri Guinardó: Barri jove, interclassista, blocs de pisos, amb més densitat de població, espais verds estan als voltants, orografia accentuada. Molt associacionisme, està molt atomitzats (concentrats). "Volem que tots els espais siguin de tots."

Col·laboren amb Rocaguinarda (coop. cultural), amb Peons i peones, Grups de teatre, el Pou (història del barri)... Fan pinya!

Espais: patis escolars, centre cívic, torre garcini (petició que sigui comunitari)
Estem en l'ESS I XES.

Actualment la gestió del Mas Guinardó és: 30% Ass Propietaris i Veïns. Privilegis amb acord del municipi, històric. El 70% Resta d'entitats (molt influenciada per l'APV). Gestió per part Desenvolupament Comunitari: una Coordinadora I una tècnica.

Reivindicacions:

- Volem que els privilegis es reparteixin, que sigui transparent...
- Volem que sigui que l'acció comunitària transformi la gestió de l'equipament
- Nosaltres volem que la gestió cívica sigui transformadora: construir entre tots com volem que sigui aquesta.
- Ens agradaria que sigui lo més assembleària possible

Enguegem procés per modificar conveni pla d'usos, és incipient.

Tenen el sentiment de que manca un treball conjunt i inclusiu.

DEBAT. Idea que han sorgit al respecte en les diferents intervencions:

-S'explica un cas del barri les Corts: per la gestió Cívica posen com a condicions que l'entitat estigui arrelada al barri i es presenta Casal Joves de les Corts. Plataforma juvenil i infantil les corts: somiar com el gestionem, quines eines construeixo com evitar que em converteixi en guetto, reglament intern.

-Hi ha perill d'ocupar l'espai i estancar les dinàmiques.

-Que la pròpia administració contempli dintre dels plecs faci un **autoregulació** (amb criteris, indicadors, vetllis per la innovació, mobilització de professionals,...)

-Tenir cura de la innovació. Com conservem lo tradicional però a l'hora compartim espais amb coses noves que permetin crear noves tradicions.

-Cas de l'EAM: gestió cívica, per entitat de segon ordre permet que no sigui el "xiringuito" de ningú: treballar per quin reglament volem, com ens volem organitzar.

-Contractar tècnics és la solució? Voluntariat, que els hi estem exigint?

-Sorgeix el terme de "Reptilemes": reptes + dilemes.

-Servei de convivència d'Horta (únic a la ciutat): vincle teixit social i ajuntament. Línia acció comunitària, ho fem de fer a ma d'entitats, equipaments... Sorgeix la proposta de trobar-se per conèixer-se amb Guinardó Vol Espais.

-Marc legal (tècnic ajuntament): Ajuntament té la voluntat treballar amb juristes per revisar les cessions, quines oportunitats ens dóna, anar més enllà de la cessió per 5 anys, que hi hagi un seguiment i poder exigir un retorn social i garantir innovació i que arribi a tothom (que no siguin les mateixes de sempre).

-Es debat sobre el retorn social: amb què es tradueix? La rellevància de fer avaluacions i actualitzar.

-Coordinadora Casals de barri expressa que darrera de la gestió cívica hi ha d'haver-hi un projecte (idea) i un tècnic contractat que segueix la directriu de les entitats. Han de ser llançadors de projectes comunitaris.

-La legalitat de l'administració tan sols permet que utilitzi l'espai les entitats amb nif, que passa amb els col·lectius que no tenen? Amb l'anterior legislatura no es podia, ara sí que pots usar l'espai.

-Trobar els valors que ens uneixen (per exemple la inclusió, la repartició del poder...). Falten espais de relació.

En un determinat moment, comparteix públicament les reflexions de la taula ètica, i tot seguit, les participants re-emprenen el seu debat incorporant la visió ètica. D'aquí sorgeixen nous punts comentats, i noves qüestions:

-Proposta de projecte conjunt, posar els objectius per davant, com trobem la manera de col·laborar? S'ha de buscar quin és aquest punt, amb creativitat, encara que sigui un microprojecte. Una altra proposta: activitats obertes des de cada grup tancat i que puguin participar en la mateixa línia.

-El treball comunitari et permet trencar estereotipis, es creen complicitats...

-El paper de la tècnica de barri, què pot fer l'administració? Ha de vetllar per a que es compleixin les normes, ha de ser més proactiva, ser medidora si cal, ha de ser-hi.

Taula 10. Salut mental.

Breu presentació dels participants a la taula:

ALBERTO GARCÍA (Psicòleg, s'encarrega de generar què es farà en els serveis de nova creació de salut mental i de gestionar els equips i projectes)

Actualment s'està produint una revolució immensa en l'àmbit de la salut mental, tant en els tractaments com en allò que es pretén fer avui en dia, que les persones amb trastorn mental siguin percebuts i considerats explícitament com ciutadans de ple dret. Quan es parla d'empoderament d'aquestes persones significa que donin aquest salt qualitatiu de participació. En els últims anys hi ha molt de moviment en aquest sentit: campanyes sobre estigma (Obertament), creació de "Veus" (plataforma d'entitats en primera persona). S'està obrint un procés per a que les persones siguin protagonistes, que passin d'espectador a actor.

És un procés que encara topa amb moltes barreres perquè s'enfronta a patologies concretes, inestabilitat, motxilles vitals complexes, anys d'acumular manca d'autoestima, de "no ser capaç", i costa molt donar aquest salt a aquestes persones ja que suposa un gran repte i exigència personal i col·lectiva.

Respecte a la qüestió d'empoderament, apoderament, i sobretot on queda el poder, en salut mental el poder dels experts és tàcitament percebut com molt gran i en la majoria dels casos es fa apoderament i no empoderament. Canviar això costa molt.

És important sortir del medi assistencial, generar nous espais i metodologies de treball i tenir els porus oberts per veure les oportunitats que hi ha, i preguntar-te per què no? Per a explicar-ho, fa referència a un projecte que sorgeix una vesprada en un servei de rehabilitació de salut mental i que s'ha anat desenvolupant i ara és una realitat:

Es proposa escriure un conte amb titelles i a partir d'aquí es desenvolupa una activitat, on tot es faria per assaig-error, i que constava de tres espais sense programar (redacció dels textos, definició de personatges, i escenografia), i les persones podien anar al que volguessin. Va funcionar molt bé i sense tenir obligació d'anar-hi, l'avaluació va demostrar que tenien molt més vinculació amb aquests espais que amb les activitats programades.

Aquesta obra de titelles es presenta davant dels infants. Continuen amb una nova obra de titelles però el tractament de la premsa d'una notícia relacionada amb uns assassinats per una dona amb esquizofrènia, crea molta alarma social i fa cancel·lar l'espectacle.

En la reflexió sobre aquesta situació decideixen entrar a les escoles per parlar de salut mental i estigma. Es desenvolupa el conte infantil "Las zapatillas amarillas", sobre la reacció de les persones davant d'una malaltia de salut mental. Comença un itinerari on les persones parlen de la seva pròpia experiència.

Els resultats de l'avaluació van demostrar que s'havia trencat l'efecte sostre"* i que aquesta activitat era inviable en un servei, per tema horaris, disponibilitats, etc. Els rols entre professionals i participants ja es troba en situació d'igualtat. Es decideix crear un grup de teatre anomenat IMAGINA, on les persones poden participar en el grau que vulguin. Comencen a tenir activitats.

Comencen un programa a les escoles anomenat "Relacionar la vida" en escoles amb nens i nenes de 10-11 anys. L'objectiu era arribar a les persones i donar l'oportunitat de deixar una petjada positiva i agradable en els infants abans d'arribar a l'adolescència, on es fixen els estigmes.

Es crea una associació autogestionada, oberta, on les persones no arriben per derivació i participen en el grau que volen. Tenen moltes línies de treball (contacontes, teatre, etc.) i segueixen treballant per assaig-error.

Es troben en el procés d'empoderament i el repte ara és com donar aquest pas al procés participatiu, perquè han arribat aquí sense eixe objectiu ni sense tenir la formació. Ja participen en diverses taules i foros, no obstant, consideren que tenir un projecte compartit és allò que motiva a les persones que participen i allò que els fa tenir una evolució important en el seu projecte de vida.

En la taula també es parla sobre les limitacions del coneixement:

Els professionals deuen desproveir-se del coneixement adquirit, o no estar condicionats per aquest, per poder construir coses noves i transformadores. L'autoritat no deu tenir-la l'acumulació de coneixement, que fins i tot, a vegades, és allò que no permet evolucionar i que es trenquin els sostres.

Els prejudicis paralitzen, fan tenir por a provar coses noves. Els professionals que lideren els projectes tenen molt d'ego, que els limita, i tenen por a qüestionar i posar en dubte els propis sabers. En salut mental això persisteix encara molt.

Buscar espais de diàleg i de construcció conjunta és molt valuós, i en aquests espais el coneixement adquirit però s'ha d'estar obert a seguir aprenent amb el que es troba al davant. És fonamental veure les noves oportunitats i, per a això, el coneixement es valuós tenir-lo però no pot predestinar ni el present ni el futur; és una eina i mai pot ser un límit, i normalment en salut mental ho és, per estigma.

Superar els límits i el "sostre"

Els límits els té el sistema i no les persones. En els serveis desapareixen totes les dimensions de la persona excepte aquella del problema.

La salut mental és paradigma de la tendència a diagnosticar-ho tot, a fer caselles que expliquin els límits. El diagnòstic serveix per entendre el que li està passant a la persona però també mostra les pors inherents. Quan avances en el procés d'empoderament saber el diagnòstic passa a un segon plànol perquè s'esperen aportacions d'aquesta persona des de la part emocional, i això no passa en els serveis de salut mental.

En salut mental sempre s'ha pensat que hi ha un sostre d'intervenció però l'experiència anterior demostra que en els sostres no estan si no que es col·loquen, i que es poden trencar. L'experiència anterior també demostra que si en salut mental es permet que totes les dimensions de la persona es posen en joc (com passa en molts altres àmbits) es pot trencar aquest sostre.

Estigma i autoestigma

Hi ha un factor que influeix molt en salut mental: l'estigma social, però també l'autoestigma, que actualment és quasi més potent. En salut mental es té menys en compte la part emocional i se pressuposa falta o dificultat de competència i capacitats.

En salut mental els professionals s'han de situar en un altre plànol però tenir una relació d'igual a igual amb la persona adulta que tenen al davant i no sempre s'aconsegueix. És molt important reconèixer a l'altre com un igual, no caure en el paternalisme.

El pitjor estigma i el més present en salut mental és la invisibilitat. La visibilitat i la invitació a participar provoca haver-se d'empoderar per a poder ser partícips de la transformació. L'acció deu servir per a la transformació social.

Limitació de drets: Pèrdua implícita de drets de les persones diagnosticades

Llenguatge estigmatitzador: El discurs i el propi relat pot ser estigmatitzador. Es vol ordenar la realitat amb un llenguatge i sense voluntat de fer-ho es pot arribar a alimentar l'estigma. Paper important de la premsa en la estigmatització.

Trencar amb els serveis: En aquesta experiència, al trencar amb els serveis, i no haver ni protocols ni derivacions, s'estan establint altres canals per a incorporar-se a l'experiència. S'està construint el nou sistema.

Ètica de mínims

Relació amb l'ètica, on estan els límits a allò permès? Qui marca aquest límit? Com es gestiona?

És saludable preguntar-se cada dia sobre els temes que estan fixats. Transformar allò col·lectiu implica reflexionar primer sobre allò personal i qüestionar-se individualment. Aquesta postura de reflexió individual implica respectar a l'altre i poder qüestionar les pràctiques de igual a igual

L'ètica es basa en que tot pot ser raonat i discutit però no necessàriament tot és raonable o subjecte a raó. Però hi ha un sèrie de principis, allò que s'anomena l'ètica de mínims. L'ètica de mínims no és allò normatiu, que ja ve establert i vetat per la norma si no que es tracta d'allò permisible en casos concrets, ja que no existeix una ètica global. L'ètica de màxims es una utopia en un món en constant transformació.

L'ètica de mínims consisteix en preguntar-se com s'esperaria ser tractat o entès un mateix si es trobés en una situació en concret. Si el que un mateix atorga en aquest situació coincideix amb allò que esperaria, aquesta és l'ètica de mínims. Serveix per a regular el nostre comportament amb els altres.

L'existència de normes reguladores no garanteix els marges ètics, que venen regulats pel consens.

Altres idees

- Actualment hi ha molta tendència a psiquiatritzar-ho tot, també a infants (TDH). El professorat no disposa d'espais per a preguntar als infants com es troben, no disposen de temps per fer l'atenció emocional dels infants.
- Com afecta la crisi i l'atur de llarga durada a les persones es treballa des dels plans comunitaris i es fan projectes per a millorar l'autoestima.
- En un procés participatiu, les persones diagnosticades participen en el moment de disseny del propi procés i de l'equip tècnic que porta salut mental?
(Alberto García) Exemple d'un projecte recent que aprofita altres aprenentatges d'altres àmbits com VINCLES on es posen en contacte persones de diferents orígens i se'ls ha demanat els interessos que tinguin, per a definir així les accions i línies de treball futures.
- Quan s'institucionalitza la participació, el que la dissenya contempla que estiguin incorporades les persones en el disseny del procés?
(Alberto García) En l'actualitat s'estan desenvolupant diferents iniciatives a petita escala com la participació en el disseny i característiques desitjables d'unitats i programes d'hospitalització, la col·laboració en primera persona als programes formatius d'infermeria o medicina o la generació de metodologies d'autoregulació participativa d'unitats d'internament comunitari com la UIC d'Hospitalet.

---

*Fa uns anys, en molts casos les avaluacions realitzades en processos de recuperació, se solia identificar un "efecte sostre" pro el qual, la possibles millores en adquisició i desenvolupament de competències resultaven significatives

en els primers 18-24 mesos d'intervenció rehabilitadora sent, posteriorment, molt moderades o simplement mantenint els nivells previs en intervencions més perllongades